

LLUÍS FARAUDO
DE SAINT-GERMAIN
SEMBLANÇA BIOGRÀFICA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ FILOLÒGICA
BARCELONA, 2020

Lluís Faraudo de Saint-Germain

Semblança biogràfica

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES, LXXXIV

Lluís Faraudo de Saint-Germain
Semblança biogràfica

JOAQUIM RAFEL I FONTANALS

BARCELONA
2020

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Rafel i Fontanals, Joaquim, 1943- autor

Lluís Faraudo de Saint-Germain : semblança biogràfica. — Primera edició. —
(Semblances biogràfiques ; 84)

A la coberta: Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica. — Bibliografia
ISBN 9788499655468

I. Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica II. Títol III. Col·lecció: Semblances biogràfiques ; 84

1. Faraudo de Saint-Germain, Luis, 1867-1957 2. Erudits — Catalunya — Biografia

3. Militars — Catalunya — Biografia

929Faraudo de Saint-Germain, Luis

© Joaquim Rafel i Fontanals

© 2020, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: juliol de 2020

Elaboració: Gabinet de la Presidència de l'IEC

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Fotografia de la coberta: Pere Català

Compost per la Unitat de Producció del Servei Editorial de l'IEC

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-546-8

Dipòsit Legal: B 12975-2020

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Lluís Faraudo de Saint-Germain nasqué a Barcelona l'any 1867 i morí a la mateixa ciutat el 16 de setembre de 1957, als noranta anys.

Ingressà a l'Institut d'Estudis Catalans, a la Secció Filològica, el 14 de febrer de 1953, l'any que en complia vuitanta-sis. Fou, doncs, membre de l'Institut un període breu quan tenia ja una edat molt avançada, però la seva relació amb el món cultural català i amb aquesta institució acadèmica venia de lluny i al llarg dels anys es consolidà.

A l'Arxiu de l'Institut es conserva una còpia d'una carta adreçada al senyor Lluís Faraudo, datada a 4 de febrer de 1912, per a «donar-li les gràcies més corals en nom del nostre Institut per els curiosos manuscrits sobre cirurgia i aritmètica amb que ha enriquit darrerament la Biblioteca de Catalunya, així com també per els llibres de que va fer-nos donació l'altre dia». A la Biblioteca de Catalunya consta una relació de set manuscrits donats per Lluís Faraudo entre 1910 i 1914; aquests manuscrits, un del segle XVII i els altres del XVIII, són de temàtica variada: religió, cirurgia, anatomia, aritmètica i gramàtica.

D'altra banda, molt abans d'esdevenir membre de l'Institut, al llarg del primer terç del segle XX, publicà diversos treballs a la revista *Estudis Universitaris Catalans*: «Flors o autoritats tretes de les Epístoles de Sèneca a Lucil: manuscrit conservat a la Biblioteca Provincial de Saragossa, are publicat per primera vegada, ab una nota preliminar», *Estudis Universitaris Catalans*, vol. 4 (1910), p. 193-246 i 391-393; «Dos inventaris pobletans del XV^{en} segle», *Estudis Universitaris Catalans*, vol. 13 (1928), p. 403-419 (amb el pseudònim Lluís Deztany); «Les lletres de batalla canviades entre Lluís Cornell i Galceran de Besora (1472-73)», *Estudis Universitaris Catalans*, vol. 22 (1936): *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch: Miscel·lània*

d'estudis literaris, històrics i lingüístics, p. 1-42. Encara més endavant, després de la Guerra Civil, publica «Una casa catalana de llauradors vilatjans del segle xv», a *Miscel·lània Puig i Cadafalch: Recull d'estudis d'arqueologia, d'història de l'art i d'història, oferts a Josep Puig i Cadafalch per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. 1, 1947-1951, p. 127-137. I, ja membre de l'Institut, l'any 1954, llegeix el discurs «La guerra i els elements essencials del combat a la Catalunya medieval» a la XXIV Festa Anual de l'Institut (Balcells, ed., 2009, p. 333-349), i encara publica «Una versió catalana del *Llibre de les herbes* de Macer», *Estudis Romànics*, vol. 5 (1955-1956), p. 1-50, aparegut, de fet, l'any 1959, dos anys després de la seva mort.

Lluís Faraudo pertanyia a una família de tradició diplomàtica. El seu pare, Antoni Faraudo i Stagno, fou cònsol d'Espanya a diverses capitals d'Europa, d'Amèrica i d'Àsia, i el seu avi patern, d'un vell llinatge de Torí, havia estat oficial de la marina pontifícia i cònsol de Sa Santedat a Barcelona. Per part de la seva mare, Maria de Saint-Germain, sembla que comptava entre els seus ascendents Claude-Louis de Saint-Germain, comte de Saint-Germain, militar francès, que fou ministre de la guerra durant el regnat de Lluís XVI.

Faraudo era de professió militar, però va compaginar les obligacions que li imposava la milícia amb les seves inquietuds intel·lectuals. Ell mateix ens diu que va abandonar els estudis a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona per ingressar a l'Acadèmia General Militar de Toledo (Faraudo, 1941, p. 7). Pertanyé a l'Arma d'Enginyers i al Cos d'Intendència. Contraigué matrimoni amb Maria del Rosario de la Figuera i Lezcano, de Saragossa, i no tingué descendència; en els capítols matrimonials, establerts el dia 23 d'agost de 1900, Faraudo (que hi apareix com a Luis-Javier Faraudo de Saint-Germain) figura com a oficial primer d'Administració militar i propietari, veí de Barcelona.

Coneixem una bona part de les seves dades biogràfiques gràcies al resum que en fa el seu amic Ramon Miquel i Planas en la resposta al discurs d'ingrés de Faraudo a la Reial Acadèmia de Bones Lletres (Miquel, 1941). Segons Miquel i Planas, és probable que el fet de viure a la casa del carrer del Bonsuccés, a la cantonada amb el carrer d'en Xuclà, davant per davant de la caserna del Bonsuccés, familiaritzés el jove Faraudo amb el dia a dia de la vida militar i el fes inclinar per la carrera de les armes. En efecte, la caserna ocupava l'antic convent i l'església de Santa Maria del Bonsuccés des de després de la desamortització de 1835 fins a l'any 1936; durant la Guerra experimentà seriosos desperfectes i l'any 1945 fou enderrocada i només en restà la part de la cantonada del carrer de les Ramalleres, que avui, restaurada, és la seu del districte de Ciutat Vella.

Sortit de l'acadèmia, participà durant més de tres anys en operacions de la guerra de Cuba i dugué a terme missions delicades a Jamaica i al Canadà. També visità els fronts de batalla a França (1918) formant part, com a intendent general,

de la missió espanyola, amb l'objectiu de conèixer l'organització de les forces expedicionàries nord-americanes, que descriu en una extensa i documentada memòria, que es conserva a l'Arxiu General de l'Exèrcit. L'any 1924 el trobem a Madrid, a la Intendència General del Ministeri de la Guerra, amb el grau de tinent coronel. El 1926 és a les Illes Canàries com a coronel en cap de la Intendència Militar de l'arxipèlag. Finalment, l'any 1933, poc abans de passar a la reserva, és promogut al grau de general.

Diferents testimonis ens diuen que fou un home d'una extensa cultura i d'una gran curiositat intel·lectual. Les obligacions de la carrera militar li permeteren cultivar la seva afició pels manuscrits i llibres antics i es pogué permetre de viatjar per les principals ciutats europees i visitar-ne els museus i biblioteques, i també les llibreries antiquàries amb la finalitat d'enriquir la seva biblioteca particular. Així pogué tractar amb diversos bibliòfils i col·leccionistes, entre els quals el mateix Miquel i Planas, Ernest Moliné i Brasés i Ignasi de Janer i Milà de la Roca; juntament amb aquests darrers, publicà la col·lecció «Recull de Textes Catalans Antichs», a la qual faré referència més endavant.

Un dels personatges que més influència exercí sobre ell, segons pròpia confessió, fou Eduard Toda i Güell, que fou membre corresponent de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut des de 1916. És, com dic, el mateix Faraudo qui ens ho explica en una conferència titulada «Recuerdos de mi amistad con Ramón Miquel y Planas», pronunciada el mes de juny de 1951 a la Biblioteca de Catalunya (aleshores Biblioteca Central Provincial):

Aunque sea de pasada y muy brevemente, estimo un deber de gratitud recordar ahora la influencia beneficiosa que sobre el espíritu de Miquel y sobre el mío ejercieron el ejemplo y el consejo de dos esclarecidos varones que han dejado traza permanente de su paso por el mundo del saber y de las bellas letras.

Fué el primero el prócer historiador y bibliógrafo don Eduardo Toda y Güell, el «germà gran» que quiso ser para mí desde que él, novel vice-cónsul, hacía por los años 1876 al 78, su aprendizaje diplomático bajo la autoridad jerárquica y el cariñoso patronazgo de mi padre en el consulado de España en Hong-Kong. Nuestra fraternal amistad duró tanto como la vida de Toda, extinguida en el monasterio de Poblet, donde reposa su cuerpo a la sombra de las veneradas piedras de las que fué el genio tutelar ordenador de su feliz resurgimiento, tal como había restaurado antes y convertido en honorable vivienda propia la mansión abacial del cenobio de Sant Miquel d'Escornalbou. (Faraudo, 1951-1952, p. 24)

A continuació, en el mateix text al·ludeix a les reunions d'intel·lectuals i artistes que se celebraven a la residència senyorial d'Eduard Toda a Sant Miquel d'Escornalbou, a les quals assistia el mateix Faraudo.

En aquesta mateixa conferència, en referir-se a l'època en què conegué Ramon Miquel i Planas, ens retrata el contrast entre les angoixoses vicissituds de la vida militar i la seva afició pels llibres antics. Ens diu que la coneixença amb Miquel i Planas es produí «a raíz de mi repatriación, después de tres años de fatigosa campaña de Cuba, en aquellos días que la siguieron de angustiante prueba para los españoles pundonorosos, y particularmente más sensibles, para los que, actores y testigos del drama colonial, habíamos padecido las duras realidades de sus desastrosas jornadas. Alivio y compensación de tan ingratas andanzas hube de buscarlos ávidamente, siguiendo una antigua afición, en la rebusca de libros viejos yacentes en librerías anticuarias...» (Faraudo, 1951-1952, p. 17-18).

Faraudo estava ben integrat en el món de l'elit intel·lectual catalana, i concretament barcelonina, de l'època. Acabem de veure que assistia a les reunions d'intel·lectuals i artistes que tenien lloc a la residència d'Eduard Toda a l'antiga casa abacial del monestir de Sant Miquel d'Escornalbou. També sabem que freqüentà les tertúlies literàries que reunien intel·lectuals diversos a la llibreria L'Avenç, entre els quals trobem Joan Maragall, Cebrià de Montoliu, Josep Pous i Pagès, Enric Morera, Pere Coromines, Alexandre de Riquer i Ramon Casas, a més dels propietaris de l'editorial i llibreria: Joaquim Casas Carbó i Jaume Massó i Torrents. Josep Maria de Sagarra, que també concorregué a aquestes reunions, ens en fa una extensa crònica a les seves *Memòries*; Sagarra dedica un paràgraf a Ramon Miquel i Planas, que, com hem dit, era amic de Faraudo, tot i les diferències que podem observar entre ells:

Miquel i Planes i Mossèn Barrera eren clients de la impremta de «L'Avenç» i de la mordacitat de la seva penya. Tant l'un com l'altre representaven la tançada i furiosa ortodòxia de l'Acadèmia de Bones Lletres, i la passió que unia terriblement aquells dos savis, piadosos i decentíssims barons era tot el que ells englobaven amb el nom de Noucentisme. La seva bèstia negra i el seu enemic personal era Eugeni d'Ors i la gran labor civilitzadora, desembafadora i renovadora del seu «Glosari». Amb Ors odiaven l'«Institut» i en el fons les orientacions culturals de Prat de la Riba. (Sagarra, 1954, p. 379)

A continuació, Sagarra es refereix a Faraudo de la manera següent:

Feia un bon contrast amb les doctes i clericals figures la veu torrencial, explosiva, grassa, impregnada de suculentos espècies, i sacsejada per tombarelles i procacitats, del magnífic coronel Faraudo de Saint Germain, que avui és el general octogenari del mateix nom; únic supervivent d'aquella penya i amic meu excel·lentíssim, el qual, en la noble senectut, no ha perdut ni una gota de la seva qualitat d'aleshores.

Don Lluís Faraudo portava a la penya de «L'Avenç» una elegància una mica borgonyesa, escandalitzant les parets amb la seva pell i els seus colors de

«sobrassada distingida» i amb la plenitud pomposa de tot ell, que a mi em recordava, d'una manera molt directa, la vitalitat que el pintor Franz Halls va distribuir a consciència sobre les figures dels seus cavallers flamencs, tips de mantega, de pólvora de canó i de teologia heterodoxa. (Sagarra, 1954, p. 379)

Podem considerar, doncs, que Faraudo participà dels ideals modernitzadors del Noucentisme, matisats per la seva afecció pel món medieval, que es concretà en l'estudi minuciós de la llengua d'aquesta època, que comentaré més endavant.

Tenim encara constància que en la darrera part de la seva vida assistí assíduament a les lectures poètiques clandestines que se celebraren amb una nodrida concurrència a la residència del geògraf i membre de l'Institut Josep Iglésies. Enric Bertran, que fou secretari de la Societat Catalana de Geografia, ens en fa una crònica detallada, que comença citant uns versos de J. M. López-Picó, adients a les circumstàncies:

*A l'ombra del mateix llorer,
s'unifiquen les esglésies,
a casa Josep Iglésies
del passatge Permanyer.*

Aquests versos de Josep Maria López-Picó aixequen acta de les reunions de gent de diversa orientació política, però amb una comuna consciència catalana, a les lectures poètiques que se celebraven furtivament i discreta, durant els anys de proscripció pública de la nostra llengua, a casa de Josep Iglésies i Maria Fontserè [...]. Entre 1946 i 1953 s'hi organitzaren més d'un centenar de lectures de poesia...

A tomb d'aquelles conferències clandestines, Josep Iglésies evocava el *senat* de la Societat, un primer rengle de butaques, davant per davant del ponent, ocupat invariablement per destacades personalitats com Puig i Cadafalch, el Dr. Fontserè, Mn. Bataller, el general Faraudo de Saint Germain, Ferrer de Franganillo o Duran i Sanpere.

[...] I no ens podem estar de cloure aquest breu text sense esmentar l'anècdota, sovint recordada per Vicenç Biete, de la presència en algunes conferències d'una senyora d'edat provecta, sogra del falangista Jordi Vila Fradera, antic alumne de l'Escola del Mar i aleshores veí del matrimoni Iglésies-Fontserè, que la hi deixava en custòdia quan sortia de passeig amb la muller. La cura de la mare política d'aquest important càrrec de la Secretaria de Informació y Turismo devia servir de contrapartida als ulls grossos del falangista. (Bertran, 2012)

Una altra circumstància relacionada amb la cultura és la participació de Faraudo en la Comissió Patrocinadora del *Diccionari català-valencià-balear*, constituïda a Barcelona el dia 5 de febrer de 1951 i presidida per Joan Antoni Maragall

Noble. S'havia ja creat una Comissió Patrocinadora a Mallorca, presidida per la poeta Maria Antònia Salvà, i més tard una altra a València, presidida per Nicolau Primitiu Gómez Serrano, empresari, historiador i activista cultural valencià. Aquestes comissions patrocinadores foren fruit d'una iniciativa de Francesc de Borja Moll, continuador de l'obra del diccionari iniciada per Antoni M. Alcover; Moll era una persona ben relacionada amb els ambients culturals tant de les Illes com de Catalunya i València, amb independència de la ideologia política. Coneixem detalls de la gestació d'aquestes comissions patrocinadores, especialment a València, gràcies a un treball de Josep Daniel Climent Martínez. En una carta a Nicolau Primitiu Gómez, Moll manifesta que l'objectiu d'aquestes comissions, concretament en aquest cas de la de València, és «veure de trobar a València algun senyor de diners i d'esperit de Mecenas que s'adherís a la Lliga de Protectors per una quota mínima de 500 pessetes» (Climent, 2017, p. 11). I més endavant afegeix: «Efectivament, amb un repàs de la nòmina d'integrants de la comissió comprovarem que per difondre el *Diccionari* iniciat per mossèn Alcover s'hi van unir tots els sectors valencianistes, des dels més conservadors i col·laboracionistes amb el règim franquista, fins els que duïen a terme una callada tasca valencianista al marge dels cercles oficials» (Climent, 2017, p. 15).

El seu pas a la reserva poc abans d'esclatar la Guerra Civil espanyola estalvià a Faraudo de tenir una participació activa, com a militar d'alta graduació que era, en aquesta contesa armada. Trobem, però, algunes manifestacions puntuals seves que l'associen a la causa de l'exèrcit rebel i finalment vencedor de la Guerra. Ja hem fet referència de passada al seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres l'any 1941. El títol del discurs fou «Semblanza militar de Jaime I el Conquistador» i el contingut és un estudi detallat i objectiu de la tècnica guerrera i de l'estratègia dutes a terme per aquest monarca, a partir sobretot de l'anàlisi minuciosa de la seva *Crònica*; en el preàmbul, però, en referir-se a la seva pròpia dedicació a la carrera militar, esmenta l'Alcázar de Toledo qualificant-lo de «glorioso»:

Media centuria ha transcurrido con creces desde el día en que abandonando las aulas barcelonesas de la Facultad de Ciencias pasaba al glorioso Alcázar de Toledo a someterme a los exámenes de ingreso en la Academia General Militar, acto de recuerdo indeleble para mí, que sentí en mi corazón de adolescente la emoción opresora de las horas decisivas en el camino de la vida. (Faraudo, 1941, p. 7)

Al final del discurs, després de tancar l'exposició objectiva sobre l'activitat militar del rei Jaume, fa una sèrie de consideracions ideològiques, amb al·lusions a la Guerra Civil espanyola, utilitzant expressions com «la España unida» i «las chusmas piráticas de la flota roja»:

El signo de la Redención y la enseña auripúrpura de Wifredo, inseparables en adelante, han solidarizado los pueblos que cubren con su sombra protectora entre el Carcasés y Murcia, entre el Ribagorza y el archipiélago baleárico, cristianos por la fe y catalanes por el idioma, bello patrimonio racial del que se ufana Muntaner y que acoplado con el reino de Aragón ha de redondear espléndidamente la extensión territorial de la España unida, cuando pasados doscientos años más de costosa lucha por parte de Castilla, se conseguirá la aniquilación del reino moro de Granada, resistente y peligroso al poderío cristiano a causa del acrecentamiento de su fuerza por incesantes inmigraciones de elementos fugitivos de las tierras reconquistadas. (Faraudo, 1941, p. 53)

Mirados desde el ángulo de las posiciones que ocupan en orden a su trascendencia histórica, ni los grandes hechos de César decisivos para la civilización romana de Europa, ni los victoriosos de Bonaparte reparadores del régimen tradicional de aquélla subvertido por la vesania revolucionaria, no llevan ventaja a los de nuestro rey Jaime, artífice principalísimo de la reconquista española a la que debe el mundo cristiano la conservación de su credo confesional, línea rectora de su vida social y de su cultura. (Faraudo, 1941, p. 54)

[...] la plebe en armas, la que, indigna del honor de portarlas y manejarlas, ha demostrado en todo tiempo y lugar [...] no tener ni poder tener jamás otro sentimiento del valor que la sañuda crueldad del asesino, la misma con que han horrorizado recientemente al mundo los sanguinarios cabecillas de las chusmas piráticas de la flota roja, cuya pertinaz y cobarde incapacidad marinera afrentó a su vez la memoria del Conquistador, tripulando torpemente y reduciendo a vergonzosa inutilidad la poderosa nave acorazada bautizada, por fatal coincidencia, con su glorioso nombre. (Faraudo, 1941, p. 56)

I encara, deu anys més tard, en el discurs sobre la seva amistat amb Ramon Miquel i Planas a què ja he al·ludit, fa l'afirmació següent: «Vuelta en 1939 la normalidad al país gracias a la providencial victoria del Generalísimo i tras ella la reglamentada regularidad de las funciones académicas [...]» (Faraudo, 1951-1952, p. 25).

Podem pensar que el context sociopolític d'aquests anys (1941 i 1951) i la seva condició de militar condicionen afirmacions d'aquest tipus. D'altra banda, podem apreciar un cert contrast entre aquestes afirmacions i les que el mateix Faraudo havia fet en el «Proemi» a la seva traducció del *Gargantua* de Rabelais, publicada l'any 1929, que esmentaré més endavant, en què parla, referint-se a Catalunya, de l'eclipsi de la nostra personalitat nacional, de la debilitació de l'estat polític, de la decadència de la pàtria i, encara, de la intolerància religiosa que imperà a Espanya durant segles i que impedí la difusió dels ideals de l'humanisme renaixentista:

Els Catalans seriem, ben segur, beneficiaris per heretatge, rebut dels nostres avant-passats del XVⁿ segle, d'una traducció contemporània de Rabelais, tot així com les dues centúries precedents ens llegaren tants i tan excel·lents translats dels fruits d'altres literatures, si, en el decurs precís d'aquell mateix segle, no s'hagués consumat l'eclipsi total de la nostra ja obscurida personalitat nacional. Fou llavors que, ensems amb l'accelerada debilitació de l'estat polític s'esvaïa l'idealitat del poble, l'ànima del qual empobrida i desorientada no sabé reaccionar i adaptar-se a les tendències que a Europa senyalaven els guiadors del gran moviment de renovació dels esperits que la transbalçava. (Faraudo, 1929, p. VII-IX)

El motiu de l'hostilitat dels nostres avant-passats hauria estat l'heterodoxia flagrant que a llur parer s'enclòia en els conceptes per a ells incomprendibles de la filosofia rabelesiana: exaltació del lliure exàmen, culte universalista de la ciència i de l'humanisme; amor vehement a la veritat i a la justícia, optimisme de la vida; tot això havia de resultar incompatible amb les consciències timorades d'aquells servidors fidels dels vells motllos dins els quals, en lloc de les evaporades essències de la tradició, estojaven avarament el sediment sense substància de rutines antiquades tant més cares al sentiment català com més s'accentuava la decadència de la Pàtria. (Faraudo, 1929, p. X-XI)

[...] fou causa determinant de l'impenetrabilitat de Catalunya al pensament renaixentista l'imperi del catolicisme victoriosament extès com a religió exclusiva a tota la península ibèrica després de foragitats els Jueus i vençut el reialme musulmà de Granada. Aquell imperi incontrastable exacerbà l'intolerància conjunta de l'estament eclesiàstic i del governant empenyent-los a extrems de crueltat mai coneguts a cà nostra abans de l'instauració de l'implacable Inquisició castellana que contribuí no poc a projectar-hi, amb el cesarisme unitarista de la casa d'Àustria, l'ombra fatídica del pessimisme desconsolador regnant d'aquella hora més a la «espaciosa y triste España» segons l'expressió tan justa i sempre actual de fra Luis de Leon. Mal hauria pogut ressonar dins un ambient semblant la joiosa rialla franca i sensual de l'epicureisme pantagruèlic! (Faraudo, 1929, p. XI-XII)

Després d'aquestes consideracions generals sobre la biografia i la condició humana d'aquest polièdric personatge, em referiré de manera succinta a les seves activitats concretes en relació amb la cultura catalana, especialment amb la llengua. Aquesta dedicació es concretà bàsicament en tres centres d'interès. En primer lloc, l'exhumació, l'edició i l'estudi de textos catalans medievals, especialment dels de contingut científic, cosa que en aquell moment representava una novetat. En segon lloc, i en certa manera com a conseqüència de la seva afició pels textos antics, la recopilació d'un extens repertori lèxic d'expressions extretes d'aquests textos amb la intenció de formar un diccionari del català medieval. I, en tercer

lloc, les traduccions al català de determinats autors clàssics: Rabelais, Swift i Cervantes. Es pot veure una relació detallada i exhaustiva de tota la seva producció a Cifuentes (2017). D'altra banda, les edicions de textos catalans medievals foren inventariades per Aramon (1955).

Pel que fa al primer aspecte, l'exhumació i l'edició de textos catalans medievals, ja he fet referència de passada a la publicació de la col·lecció «Recull de Textes Catalans Antichs», a l'inici en col·laboració amb Ernest Moliné i Brasés i amb Ignasi de Janer i Milà de la Roca (dotze fascicles) i més tard a càrrec exclusivament seu (sis fascicles); el total dels divuit fascicles aparegueren entre 1906 i 1912. En aquesta sèrie es donaren a conèixer textos de la més diversa tipologia, uns de caràcter literari i d'altres de naturalesa tècnica o utilitària i de temàtica variada, i editats amb total fidelitat als originals. Es tractava d'edicions pulcres i acurades destinades a un públic de bibliòfils. Martí de Riquer en destaca l'experta contribució de Faraudo:

Entre 1905 y 1906 se iniciaban las publicaciones de autores antiguos de la «Societat Catalana de Bibliòfils», del «Recull de textos catalans antichs», que dieron a conocer buen número de obras interesantes y curiosas, por lo general muy bien editadas (principalmente cuando fueron preparadas por crítico tan experto como don Luis Faraudo de Saint-Germain; pero, en el fondo, ambas iniciativas iban dirigidas al bibliófilo más que al estudioso, pues sus tiradas eran limitadas y los textos se imprimían en aquella insoportable letra gótica que tanto gustó a principios del novecientos, cuando nuestros más conspicuos arquitectos llenaron Barcelona de casas también «góticas». (Riquer, 1951-1952, p. 35)

Al marge de la seva contribució a aquesta col·lecció de bibliòfil, Faraudo publicà al llarg de gairebé cinquanta anys, des de 1909 fins a la seva mort, un gran nombre de textos medievals desconeguts, alguns amb documentats estudis introductoris i amb glossaris. Ja he esmentat a l'inici d'aquesta semblança els textos apareguts en publicacions relacionades amb l'Institut, a fi de fer patent la seva vinculació amb aquesta institució des de molt abans d'esdevenir-ne membre ja als darrers anys de la seva llarga vida. A part d'aquests textos, podem esmentar entre els més destacats: el *Libre de la figura de l'uyl*, d'Alcoatí, traduït de l'àrab al català per Joan Jacme al segle XIV; el *Libre de les medicines particulars*, d'Ibn Wafid, que és una versió catalana del segle XIV de l'original àrab del segle XI; el *Libre de totes maneres de confits*, del segle XIV; «Textos astronòmics en un manuscrit català medieval», en col·laboració amb J. M. Millàs Vallicrosa; «El texto primitivo del *Tractat de les mules* de mossèn Dieç», i «El *Libre de Sent Soví*: recetario de cocina medieval». Potser mereix un esment especial per la seva singularitat la reconstrucció que feu del text català perdut del *Llibre de disputació de l'ase*, d'Anselm Turmeda, a partir d'una traducció francesa del segle XV, imitant el català de l'èpo-

ca i de l'autor original. Alguns d'aquests treballs foren publicats amb el pseudònim Lluís Deztany, que utilitzà sistemàticament en les traduccions d'obres clàssiques de què parlaré d'aquí a un moment.

Abans, però, em referiré a l'extens repertori lèxic que recopilà al llarg de la seva vida, fruit de la lectura atenta de molts i molts textos medievals i del seu extraordinari coneixement de la llengua de l'època. En efecte, Faraudo anà redactant durant anys un important conjunt de fitxes en què consten els mots trobats en els textos que examinava i que creia d'interès lingüístic per una raó o per una altra, i els acompanyava de la referència de l'obra originària i d'una definició. El seu objectiu final, que s'adonava que ell no duria a terme, era l'elaboració del que anomenà «Glossari raonat de la llengua catalana medieval» i en donà una mostra en un article publicat a la miscel·lània dedicada a Pompeu Fabra amb motiu del seu setantè aniversari (Faraudo, 1943). L'aniversari de Fabra s'esqueia l'any 1938, però les circumstàncies de la Guerra Civil feren que el llibre no es publicqués fins l'any 1943 a l'Argentina, gràcies a les gestions fetes per Joan Coromines. Aquest article té interès per diverses raons.

Primerament, perquè és l'únic lloc on Faraudo es refereix a aquest inventari lèxic i n'explica els motius, l'objectiu i el contingut, i en publica una mostra extensa, que ocupa les pàgines 149 a 174.

Del lèxic acumulat [...] heus-ne aquí, destacat a continuació, en qualitat d'espècimen un lot d'un centenar de cèdules tretes a l'aventura, comprensives de mots que, ja per no inventariats en els glossaris publicats, ja per haver estat fins ara incompresos o mal interpretats, incorrectament grafiats per lliçó defec-tuosa, confusió paleogràfica, etc., o ésser qüestió de veus simplement remarcables a causa de llur singularitat, he d'estimar-los mereixedors de l'atenció dels romanistes. La massa de cèdules reunida en el meu fitxer sobrepasa de molt la xifra de trenta milers, corresponent a altres tants de mots, i he d'avaluar en força més del doble la dels exemples que les il·lustren, insubstituïbles representants de totes les edats de la llengua, i constituents de la part més vital del nostre diccionari. (Faraudo, 1943, p. 147)

En segon lloc, em sembla just destacar la referència que hi fa a l'Institut d'Estudis Catalans com la institució destinada a acomplir l'objectiu de dur a terme allò que en els seus mots seria «el digne coronament de l'obra».

El pla acabat d'exposar, si de primer antuvi apareix clar i de fàcil ordenació com tots els projectes quan s'engendren en l'esperit, s'enfosquirà i s'enaspirarà al moment que, portat a la pràctica, caldrà traduir-lo en fets concrets. Aquesta serà l'ocasió precisa de posar a contribució a tal fi la zelosa competència dels investigadors esmentats al començament, els quals serien agrupats sota el pa-

trocini de l'Institut d'Estudis Catalans, que assumiria la direcció i organització dels pacients i difícils treballs a realitzar corporativament, i coordinar-ne els resultats amb els de les aportacions individuals separadament obtingudes, adreçant el conjunt total a la culminació i digne coronament de l'obra pel meu optimisme imaginada factible i planera. (Faraudo, 1943, p. 148)

En darrer lloc, crec que cal destacar també els mots que hi dedica a Pompeu Fabra. A part de la singular «epístola» que li oferí (a la qual em referiré abans d'acabar aquesta semblança), aquest és l'únic testimoni que tenim de la relació entre Faraudo i Fabra.

I finalment, afegiré a les presents consideracions, incoherents amb excés, la declaració de com el sentiment de vera i admirativa amistat que, nascuda els dies enyorats de jovenívol companyonatge universitari, m'ha lligat sempre més al Mestre ara tan justament homenatjat, i ensems l'ambició de proclamar-me el seu deixeble, poden sols dispensar la meua presència en aquest selecte aplec de doctes lingüistes, de gramàtics i d'eminents tractadistes de filologia, ciència dins les atractives vastituds de la qual he divagat abusivament com a impenitent diletant, seduït per l'encís irresistible dels seus estudis conduents a l'esclarament de l'origen i lleis del mecanisme misteriós de la paraula, atribuït de la nostra racionalitat i natural imperi sobre tots els éssers vivents de la terra. (Faraudo, 1943, p. 148)

Faraudo llegà a l'Institut el conjunt de cèdules que contenen aquest repertori lèxic i actualment es troben a l'Arxiu de la institució. Hi devien pervenir a la mort de Faraudo, esdevinguda l'any 1956, i restaren ignorades. Després de restablir-se la normalitat institucional, durant la dècada dels anys noranta del segle passat, en el curs dels treballs d'ordenació de l'Arxiu, els qui ocupàvem la direcció de l'Institut prenguérem consciència de l'existència d'aquest repertori i de la possible importància del seu contingut i demanàrem al professor Germà Colón, membre de l'Institut i especialista reconegut en el lèxic català, que l'examinés i en fes un dictamen. El resultat fou contundent: el cedulari mereixia la divulgació perquè afegia informació de diferent naturalesa i de gran interès a tot allò que contenen els repertoris coneguts; segons Colón, els supera per l'abundor del vocabulari, perquè conté datacions més antigues, per la riquesa de la derivació, per la terminologia bèl·lica i pels tecnicismes propis de la llengua d'especialitat (Colón, 2012a i 2012b). A la vista d'això, l'Institut assumí a partir de 2001 un projecte que ha consistit en la preparació per a la publicació i la informatització d'aquests materials; n'encarregà la direcció a Germà Colón, i avui se'n poden consultar els resultats al web de l'Institut amb el nom de *Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain*.

M'he de referir encara a l'activitat de Faraudo com a traductor, tot i que no ho podré fer amb l'extensió que mereixeria aquest aspecte de la seva contribució a la cultura. Faraudo utilitzà en les seves traduccions el pseudònim Lluís Deztany i traslladà al català François Rabelais, Jonathan Swift i Miguel de Cervantes, autors que tenen en comú el component satíric i sovint irònic, en alguns casos grotesc, i el combat contra l'obscurantisme, la ignorància i la censura intel·lectual. De Cervantes en traduí la novel·la exemplar *Les dues donzelles* (1947), l'acció de la qual succeeix a Barcelona; de Swift en traduí la primera part dels *Viatges de Gulliver a diverses nacions del món* (1913) i *La batalla entre llibres antics i moderns* (1946). En el cas de Rabelais, la seva dedicació fou més intensa i continuada, per tal com traduí tota la seva obra, i pel que sembla se sentia identificat amb la crítica social que se'n desprèn; de fet, des de molt aviat Faraudo fou membre de la Société des Études Rabelaisiennes de París. L'any 1909 publica la traducció de l'obra anònima *Les grans e inestimables Cròniques del gran e enorme gegant Gargantua...*, precursora del *Gargantua* de Rabelais i atribuïda per alguns al mateix autor; en la contracoberta d'aquest llibre ja s'anuncia el projecte de publicació de l'obra completa de Rabelais. El mateix any 1909 apareix el *Pronostich pantagrueí cert, veritable y infal·lible per a l'any perpetuel...*, i, encara, dins la col·lecció «La Rondalla del Dijous», publicada per L'Avenç, apareix un curiós conte titulat *Gargantua per Rabelais*, que és una breu història que no es correspon amb el *Gargantua*, per bé que tracta d'un gegant amb unes vicissituds semblants a les del llibre de Rabelais, però amb un inici i un final completament diferents. L'any 1918 apareix dins la col·lecció «Minerva», del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya, l'obra titulada *L'educació de Gargantua i La joventut de Pantagrue*, que conté sis capítols del *Primer llibre Gargantua* i quatre capítols del *Segon llibre Pantagrue*; en el pròleg, signat per J. E. (Joan Estelrich), es diu: «En aquest volum hem aplegat les pàgines que en diríem pedagògiques de Rabelais»; aquesta obra, atès el seu caràcter divulgatiu, adopta un català modernitzat respecte de les altres traduccions de Rabelais dutes a terme per Faraudo, que imiten el català medieval.

La publicació íntegra del *Gargantua* no es produeix fins l'any 1929, tot i que se n'havia previst l'edició deu anys abans; en el colofó de l'obra hi llegim: «El present llibre de Gargantua fou començat a estampar per la impremta dita "L'Avenç" de Barcelona, fundada pels companys Massó i Torrents i Casas Carbó; interrompuda l'estampació per espai de més de deu anys, fou aquesta termenada en l'obrador gràfic de Casa Miquel Rius de la mateixa ciutat a les acaballes de l'any MCMXXIX». Sembla que aquest ajornament fou degut als escrúpols sobre la possible recepció de l'obra per la societat benpensant del moment, tant pel seu contingut intrínsec com pels comentaris i notes de Faraudo; els prejudicis sobre l'obra de Rabelais perduraren encara temps, segons podem comprovar amb el testimoni de Joan Fuster:

Jo demanava al doctor Riba com era que a Can Cambó, especialistes en clàssics, no aprofitaven l'avinentsa [el quart centenari de la mort de Rabelais, esdevinguda l'any 1553] per editar Rabelais, o, si més no, per reeditar-ne la versió del general Faraudo. [...] Riba mencionà rèmores, perills, dificultats: que si el senyor Solervicens, que si la moral, que si la significació de la casa... Tenien por: tenien por de Rabelais. (Fuster, 1969, p. 81)

L'obra conté, a part d'un llarg pròleg, sis-centes deu notes, en les quals Faraudo mostra la seva extraordinària erudició, que ocupen més de cent cinquanta pàgines del llibre, i un índex dels vocables, expressions i noms propis comentats o esmentats en aquestes notes, i encara inclou una relació dels mots de l'original de Rabelais, amb els corresponents utilitzats en la traducció catalana i amb els equivalents en el francès modern (*yssir/eixir/sortir*).

Eugeni d'Ors, devot també de Rabelais, celebrà les primeres traduccions que en feu Faraudo; després de parlar d'alguns projectes de traducció de clàssics renaixentistes no reeixits, diu:

Mes aquestes petites desilusions ens seran consolades, només posar-nos davant dels ulls l'edició deliciosa del Pronòstic Pantagruèlic que ha vertit saladament a la nostra llengua don Lluís Destany, el qual se proposa anar-nos donant aixís —mai no sabrem com pagar-li— tota l'obra rabelesiana. (Ors, 2003, p. 128 [glosa 26-IV-1910])

En una «glosa» posterior, d'Ors escriu uns comentaris adreçats a diversos corresponsals, entre ells a Lluís Faraudo (Lluís Deztany), que, pel que sembla, li devia haver adreçat una carta per a agrair-li l'esment de la seva traducció de Rabelais. Aquestes notes eren començades simplement per les inicials del nom dels corresponsals.

Ll. D. No mereixia la meua modesta nota sobre Rabelais tan amable carta. Lo que V. fa pel Mestre Humanista sí que s'ho mereix tot. Les coses que em conta sobre la dualitat de vida en V. m'han donat gran fretura de coneixe'l personalment. Els conueadors de les lletres catalanes no solen variar en ses persones, de la repetició de dos o tres tipus socials ben coneguts. ¿Me permetrà dir que el de V. és imprevisit, saborós i civilíssim?... Deixi'm també contar-li que la seva tasca ha estat justa i entusiàsticament acollida a l'extranger. Fa pocs dies vaig tenir l'honor de parlar-ne ab l'home de lletres acomplit i espill de dandis del París noucentista, que és el secretari de la Societat d'Estudis Rabelaisians, M. Jacques Boulanger. (Ors, 2003, p. 196 [glosa 21-VI-1910])

I, encara, més endavant d'Ors hi fa una nova referència:

El Rabelais que està portant per enter a un vell català selectíssim, un altre filòleg selectíssim, en Lluís Destany. Les traduccions del Pronòstic Pantagruelí i de les estrafalàries cròniques, ens han produït ja delitosa salivera als devots de mestre Francesc. A poc de començar aquest Glosari, s'hi va diagnosticar que el mal més greu de Catalunya era el no haver-se embarcat en les naus pantagruelines quan sortiren de Thalàssia, el primer dia dels idus de juny. Perquè dins d'aquesta nau hi anava l'esperit del Renaixement. Mercès a la sollicitació propiciatòria del senyor Destany, és d'esperar que quants enmig del bracejar ab ones adverses, després del naufragi, demanem socors a les naus pantagruelines, els mariners d'elles no ens acullin amb un cop de rem al cap. (Ors, 2003, p. 534-535 [glosa 16-III-1911])

Joan Fuster també comenta elogiosament la traducció de Faraudo: «La traducció de Rabelais que va fer el general Faraudo és un prodigi d'idioma i de sornegueria» (Fuster, 1969, p. 84). Posteriorment, s'han ocupat de les traduccions de Faraudo Enric Prat i Pep Vila (1978) i Xus Ugarte (2006, 2011 i 2013).

La traducció dels quatre llibres restants de Pantagruel restà inèdita i es conserva en manuscrit autògraf a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. També s'hi conserva l'autògraf de la llarga introducció que redactà Faraudo en català i en francès, destinada a l'edició de la versió original del *Gargantua* de Rabelais en la col·lecció «Exemplaria Mundi», impulsada per Francesc de Borja Moll, que ja havia estat anunciada, però que no s'arribà a publicar per cancel·lació de la col·lecció (Moll, 1955 i 1984).

Finalment, una activitat marginal de Faraudo, que ens pot ajudar a perfilar-ne la personalitat, és la redacció d'unes «epístoles» dedicades a una sèrie d'amics. Es tracta de nou epístoles escrites, entre 1913 i 1945, en català antic i en versos rimats de quatre síl·labes. Els originals escrits a mà es conserven a l'Arxiu de l'Institut, i també s'hi troba l'original de la presentació d'una projectada publicació del conjunt d'aquestes epístoles. La portada diu: «Açò son les VIII Epistoles del Cavaller Loys Deztany qui foren trameses a diversos de sos amichs / On se contenen bells eximplis / e morals stories / ensems ab bons consells e preceptes que hom hi trobarà per a viure e a justament regir si mateix». L'inici de la «Nota editorial», dataada a Barcelona «la diada dels Sants Infants Innocents» de 1950, pot contribuir a donar-nos una idea del tarannà del nostre personatge.

Les presents EPÍSTOLES constitueixen la producció extravagant d'una ploma en imaginarí estat crònic d'alienació, que hom podria dir-li paleogràfica, contreta de mà d'un escriptor dit retrospectiu, freqüentador apassionat —quasi maniàtic— d'arxius i biblioteques on vé, de molt temps ençà, assadollant-se d'arqueologia literària fins al punt de patir una gran replesió cerebral de textos e d'antigor. Atret per la seducció irresistible de la recerca i subsegüentment la

transcripció i glosa de tota llei de còdexs i cartularis, de cròniques i d'annals, de dietaris i cançoners, escorcollats amb afanyosa assiduitat, ha arribat en detriment del cervell, a l'absorció completa de tot el suc, sovint indigest, dels solemnes in-folios i dels feixucs lligalls de documents, ben expremuts després d'haver-los desniat dels prestatges d'aquells llocs consagrats a dormitoris de la Història on reposen les romanalles del passat.

Els destinataris foren, per ordre cronològic, Ramon Miquel i Planas, Francesc Ferrer (bibliotecari de la Universitat de Saragossa), Jaume Massó i Torrents, Francesc Martínez i Martínez, Agustí Duran i Sanpere, Ramon d'Alòs Moner, Pompeu Fabra (l'any 1938, amb motiu del seu setantè aniversari), Ramon Miquel i Planas de nou i Pelegrí Casades i Gramatxes (l'any 1945, amb motiu de complir aquest els noranta anys). Les tres primeres foren publicades a *El Correo Catalán* el dia 13 de setembre de 1913. La quarta, segons diu el mateix Faraudo en la nota editorial esmentada, fou publicada a València «en una luxosa fulla de curt tiratge, estampada en caràcters gòtics a dues tintes, a cost i despeses del seu destinatari». És interessant remarcar que en l'epístola adreçada a Jaume Massó, de l'any 1913, entre diversos precis que Faraudo fa al mateix Massó i a Joaquim Casas Carbó, diu: «Item: caldria / d'ortografia / haver les formes, / ço son les Normes / ara dictades», amb una clara al·lusió a les normes ortogràfiques que l'Institut acabava d'aprovar, i que es pot interpretar com una invitació a adoptar-les per part de L'Avenç, com així es feu. Es conserva també a l'Arxiu de l'Institut una carta de Jaume Massó (en paper amb timbre de L'Avenç), escrita també en vers i imitant el català antic, en la qual agraeix a Faraudo la tramesa de l'epístola.

Després de tot el que hem dit sobre la persona i l'obra de Lluís Faraudo de Saint-Germain, podríem deixar que cada u tregui les seves conclusions. El resum més sintètic de la seva trajectòria és el que feu Joan Perucho quan s'hi referí com «el general catalanista Lluís Faraudo de Saint-Germain» (Perucho, 2001, p. 146), però m'ha semblat adient d'acabar reproduint la interpretació que en fa Josep Iglésies en els mots necrològics que li dedicà en la *Memòria* de la Societat Catalana de Geografia corresponent al curs 1956-1957.

El general Faraudo era un altre dels habituals contertulis de la societat i l'interès que sempre va demostrar per les nostres activitats fou sobradament manifest. Sabé agermanar les armes i les lletres amb profit positiu. La seva associació a la cultura catalana que sembla estar en contradicció amb la seva carrera militar fou iniciada ja en la seva joventud, en els dies de la seva estada a la intendència de Tarragona. Aquesta compenetració esdevingué absorbent en arribar a la maduresa i fou absoluta durant la senectud. Les seves darreres disposicions, renunciant a tots els honors en l'enterrament i fent hereus dels seus

bens a les institucions catalanes i, entre elles, a l'Institut d'Estudis Catalans, constitueixen en ell que era un professional de la milícia, un extraordinari i singular determini. (Iglésies, inèdit, p. 62)

Iglésies allarga encara la seva referència necrològica parlant de l'enterrament senzill que tingué Faraudo per disposició pròpia, sense els honors militars a què tenia dret, al qual assistiren només uns pocs familiars i alguns membres de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Acadèmia de Bones Lletres i de les societats filials de l'Institut.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARAMON I SERRA, Ramon. «Les edicions de textos catalans medievals». A: BADIA, A.; GRIGERA, A.; UDINA, F. (ed.). *VII Congreso Internacional de Lingüística Románica. Universidad de Barcelona, 7-10 abril de 1953. Tomo II: Actas y memorias*. Barcelona: Fidel Rodríguez, Impresor, 1955, p. 197-266.
- BALCELLS, Albert (ed.). *Discursos de les festes anuals i de les inauguracions de curs (1914-2006)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009.
- BERTRAN GONZÁLEZ, Enric. «De les conferències furtives a ca n'Iglésies». *Obrador Obert: El Butlletí Digital de la SCG* [en línia] (2012). <<http://www.iec.cat/Scg9/Scg90/S99161.htm>> [Consulta: juny 2019].
- CIFUENTES, Lluís. «Lluís Faraudo de Saint-Germain (1867-1957)». *Sciència.cat* [en línia] (2017). <<https://www.sciencia.cat/lluis-faraudo-de-saint-germain-1867-1957>> [Consulta: juny 2019].
- CLIMENT MARTÍNEZ, Josep Daniel. «Nicolau Primitiu Gómez i el *Diccionari Català-Valencià-Balear*». A: *Pasiones bibliográficas II*. València: Sociedad Bibliográfica Valenciana Jerónima Galés, 2017, p. 9-22.
- COLÓN DOMÈNECH, Germà. «El *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de L. Faraudo de Saint-Germain». *Caplletra*, núm. 52 (2012a), p. 95-105.
- C[OLÓN] D[OMÈNECH], G[ermà]. «Lluís Faraudo i de Saint-Germain». A: MOLAS, Pere; DURAN, Eulàlia; MASSOT, Josep (ed.). *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres: Fundació Noguera, 2012b, p. 166-167.
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís (pseud. Lluís DEZTANY). «Proemi del traductor». A: RABELAIS, Francesc. *Lo primer llibre Gargantua*. Barcelona: Llibreria Verdager, 1929, p. v-xxiii.
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Luis. «Semblanza militar de Jaime I el Conquistador». A: *Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la solemne recepción pública del Excmo. Señor D. Luis Faraudo de Saint-Germain, el día 12 de junio de 1941*. Barcelona: Imp. Altés, 1941, p. 6-58.
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís. «Consideracions entorn d'un pla de Glossari raonat de la llengua catalana medieval». A: [COROMINES, Joan (ed.)]. *Miscel·lània Fabra: Re-*

- cull de treballs de lingüística catalana i romànica dedicats a Pompeu Fabra pels seus amics i deixebles amb motiu del 75è aniversari de la seva naixença*. Buenos Aires: Impremta i Casa Editora «Coni», 1943, p. 143-174. [Edició facsímil: Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1998]
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, LUIS. «Recuerdos de mi amistad con Ramón Miquel y Planas. Conferencia leída el 8 de junio de 1951 en la Biblioteca Central de Barcelona». A: *Homenaje a la memoria del Ilustrísimo Señor D. Ramón Miquel y Planas organizado por la Asociación de Bibliófilos de Barcelona, la Real Academia Catalana de Bellas Artes de San Jorge y el Gremio Sindical de Maestros Impresores de Barcelona*. Barcelona: Antonia Solà Ballester, 1951-1952, p. 16-27.
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, LLUÍS. «La guerra i els elements essencials del combat a la Catalunya medieval. Discurs llegit el 1954 en la XXIV Festa Anual de l'Institut». A: BALCELLS, Albert (ed.). *Discursos de les festes anuals i de les inauguracions de curs (1914-2006)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 333-349.
- FUSTER, Joan. *Diari, 1952-1960*. Barcelona: Edicions 62, 1969.
- IGLÉSIES, Josep. *Memòria [de la Societat Catalana de Geografia] del curs 1956-1957 / llegida en inaugurar-se el curs 1957-58*, p. 59-63. Inèdit. [Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans]
- MIQUEL I PLANAS, Ramon. «Contestación de D. Ramón Miquel y Planas». A: *Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la solemne recepción pública del Excmo. Señor D. Luis Faraudo de Saint-Germain, el día 12 de junio de 1941*. Barcelona: Imp. Altés, 1941, p. 60-70.
- MOLL, Francesc de Borja. «La Biblioteca "Exemplaria Mundi"». A: *Diccionari català-valencià-balear*. Fascicle 121. Palma de Mallorca: Moll, 1955, p. 73.
- «L'aventura editorial d'un filòleg». *Anthropos: Boletín de Información y Documentación*, núm. 44 (1984), p. 17-21.
- ORS, Eugeni d'. *Glosari 1910-1911*. Edició i presentació de Xavier Pla. Anotació de Jordi Albertí. Barcelona: Quaderns Crema, 2003.
- PERUCHO, Joan. *La darrera mirada*. Barcelona: Columna, 2001.
- PRAT, Enric; VILA, Pep. «Lluís Faraudo de Saint-Germain i la traducció catalana de Rabelais». *Serra d'Or*, núm. 220 (gener 1978), p. 41-43.
- RIQUER, Martín de. «Miquel y Planas, editor de textos medievales. Conferencia pronunciada el 12 de junio de 1951 en el Ateneo Barcelonés». A: *Homenaje a la memoria del Ilustrísimo Señor D. Ramón Miquel y Planas organizado por la Asociación de Bibliófilos de Barcelona, la Real Academia Catalana de Bellas Artes de San Jorge y el Gremio Sindical de Maestros Impresores de Barcelona*. Barcelona: Antonia Solà Ballester, 1951-1952, p. 31-40.
- SAGARRA, Josep Maria de. *Memòries*. Barcelona: Aedos, 1954.
- UGARTE BALLESTER, XUS. «Les traduccions catalanes de Rabelais». *Études Rabelaisiennes*, núm. 44 (2006), p. 63-78.
- «Faraudo de Saint-Germain, Lluís». A: BACARDÍ, Montserrat; GODAYOL, Pilar (dir.). *Diccionari de la traducció catalana*. Vic: Eumo: Universitat Autònoma de Barcelona: Universitat de les Illes Balears: Universitat Jaume I: Universitat de Vic, 2011, p. 194-195.

UGARTE BALLESTER, Xus. «El repte de traduir François Rabelais, un clàssic transgressor».
A: VERDAGUER, M. Àngels (coord.). *Traduir els clàssics, antics i moderns*. Barcelona:
Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013, p. 183-192.

**LLISTA DE MEMBRES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS AMB UNA
BIOGRAFIA PUBLICADA A LA COLLECCIÓ «SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES»**

ALCOVER I SUREDA, Antoni M.	(1862-1932)
ALÒS-MONER I DE DOU, Ramon d'	(1885-1939)
ALSINA I BOFILL, Josep	(1904-1993)
ANGLADA I D'ABADAL, M. Àngels	(1930-1999)
ARAMON I SERRA, Ramon	(1907-2000)
BADIA I MARGARIT, Antoni M.	(1920-2014)
BASTARDAS I PARERA, Joan	(1919-2009)
BATALLER I CALATAYUD, Josep Ramon	(1890-1962)
BOFILL I PICHOT, Josep M.	(1860-1938)
BOLÒS I CAPDEVILA, Oriol de	(1924-2007)
BROCÀ I DE MONTAGUT, Guillem M. de	(1850-1918)
CARBONELL I DE BALLESTER, Jordi	(1924-2016)
CARIA, Rafael	(1941-2008)
CARNER I PUIG-ORIOI, Josep	(1884-1970)
CARRERAS I ARTAU, Joaquim	(1894-1968)
CASACUBERTA I ROGER, Josep M. de	(1897-1985)
CASAS I SICART, Creu	(1913-2007)
CASASSAS I SIMÓ, Enric	(1920-2000)
CASASSAS I SIMÓ, Lluís	(1922-1992)
CASASSAS I SIMÓ, Oriol	(1923-2012)
CASTELLS I GUARDIOLA, Josep	(1925-2018)
CERVERA I ASTOR, Leandre	(1891-1964)
CLASCAR I SANOU, Frederic	(1873-1919)
COLOMER I POUS, Eusebi	(1923-1997)
COROMINES I MONTANYA, Pere	(1870-1939)
DOMINGO I SANJUÁN, Pere	(1896-1979)
DURAN I SANPERE, Agustí	(1887-1975)
EGOZCUE I CUIXART, Josep	(1940-2006)
ESTEVE I SUBIRANA, Antoni	(1902-1979)
FABRA I POCH, Pompeu	(1868-1948)
FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís	(1867-1957)
FARGAS I ROCA, Miquel A.	(1858-1916)
FOLCH I TORRES, Joaquim	(1886-1963)
FONT I QUER, Pius	(1888-1964)
FONTBOTÉ I MUSSOLAS, Josep Maria	(1921-1989)
FONTSERÈ I RIBA, Eduard	(1870-1970)
FUSTER I ORTELLS, Joan	(1922-1992)
GALÍ I COLL, Alexandre	(1886-1969)
GUIMERÀ I JORGE, Àngel	(1845-1924)
JARDÍ I BORRÀS, Ramon	(1881-1972)

LLUCH I MARTÍN, Enric	(1928-2012)
MARAGALL I GORINA, Joan	(1860-1911)
MARGALEF I LÓPEZ, Ramon	(1919-2004)
MARTORELL I TRABAL, Francesc	(1887-1935)
MIRALLES I SOLÀ, Carles	(1944-2015)
MIRET I SANS, Joaquim	(1858-1919)
MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja	(1903-1991)
MOLL I MARQUÈS, Aina	(1930-2019)
NICOLAU D'OLWER, Lluís	(1888-1961)
OLIVER I TOLRÀ, Miquel dels Sants	(1864-1920)
PARÉS I FARRÀS, Ramon	(1927-2018)
PI I SUNYER, August	(1879-1965)
PIJOAN I SOTERAS, Josep	(1881-1963)
PRAT DE LA RIBA I SARRÀ, Enric	(1870-1917)
PRATS I DOMINGO, Modest	(1936-2014)
PREVOSTI I PELEGRÍN, Antoni	(1919-2011)
PUIG I CADAFALCH, Josep	(1867-1956)
RIBAS I PIERA, Manuel	(1925-2013)
ROCA-PONS, Josep	(1914-2000)
ROSELLÓ I MOLINARI, Xavier	(1948-2016)
RUBIÓ I BALAGUER, Jordi	(1887-1982)
RUBIÓ I LLUCH, Antoni	(1856-1937)
RUYRA I OMS, Joaquim	(1858-1939)
SAGARRA I DE SISCAR, Ferran de	(1853-1939)
SARDÀ I DEXEUS, Joan	(1910-1995)
SARSANEDAS I VIVES, Jordi	(1924-2006)
SEGALÀ I ESTALELLA, Lluís	(1873-1938)
SERRA I HÚNTER, Jaume	(1878-1943)
SERRA I PUIG, Eva	(1942-2018)
SERRA I RÀFOLS, Josep de C.	(1900-1971)
SOLÉ I SABARÍS, Lluís	(1908-1985)
TEIXIDOR I BATLLE, Josep	(1920-1989)
TERRADAS I ILLA, Esteve	(1883-1950)
TRIADÚ I FONT, Joan	(1921-2010)
TRIAS I FARGAS, Ramon	(1922-1989)
TRUETA I RASPALL, Josep	(1897-1977)
TURRÓ I DARDER, Ramon	(1854-1926)
VALLS I TABERNER, Ferran	(1888-1942)
VALLVERDÚ CANES, Francesc	(1935-2014)
VERDAGUER I JUANOLA, Pere	(1929-2017)
VERNET I GINÉS, Joan	(1923-2011)
VILA I DINARÈS, Pau	(1881-1980)
VILLANGÓMEZ I LLOBET, Marià	(1913-2002)

SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES

Títols publicats

- [1] Manuel RIBAS I PIERA, *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC* (1996)
- [2] Josep M. CAMARASA, *Ramon Turró, un modernista al laboratori* (1997)
- [3] Josep CARRERAS, *August Pi i Sunyer. Semblança biogràfica* (1998)
- [4] Manuel SUBIRÀ, *Pere Domingo. Semblança biogràfica* (1998)
- [5] Albert BALCELLS, *Enric Prat de la Riba i l'Institut d'Estudis Catalans* (1998)
- [6] Oriol CASASSAS, *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons* (1999)
- [7] Xavier BARRAL, *Josep Pijoan. Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art* (1999)
- [8] M. Àngels Anglada i d'Abadal. *Sessió en memòria* (1999)
- [9] Eulàlia DURAN, *Agustí Duran i Sanpere. Semblança biogràfica* (2000)
- [10] Francesc FONTBONA, *Joaquim Folch i Torres. Semblança biogràfica* (2000)
- [11] Jordi SALES, *Jaume Serra i Hünter. Semblança biogràfica* (2000)
- [12] Carles MIRALLES i Anscari M. MUNDÓ, *Lluís Nicolau d'Olwer. Semblança biogràfica* (2000)
- [13] Josep M. FONT, *Guillem M. de Brocà. Semblança biogràfica* (2000)
- [14] Oriol de BOLÒS, *Pius Font i Quer. Semblança biogràfica* (2000)
- [15] Antoni ROCA, *Esteve Terradas i Illa. Semblança biogràfica* (2000)
- [16] Joan VENY, *Antoni M. Alcover i Sureda. Semblança biogràfica* (2000)
- [17] Pere LLUÍS FONT, *Joaquim Carreras i Artau. Semblança biogràfica* (2000)
- [18] *Enric Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2000)
- [19] David SERRAT, *Lluís Solé i Sabarís. Semblança biogràfica* (2000)
- [20] *Ramon Aramon i Serra. Sessió en memòria* (2001)
- [21] Antoni SERRA I RAMONEDA, *Joan Sardà i Dexeus. Semblança biogràfica* (2001)
- [22] Aina MOLL, *Francesc de Borja Moll. Semblança biogràfica* (2001)
- [23] *Josep Roca-Pons. Sessió en memòria* (2001)
- [24] Josep ENRIC LLEBOT, *Eduard Fontserè i Riba. Semblança biogràfica* (2002)
- [25] Carles MIRALLES, *Lluís Segalà i Estalella. Semblança biogràfica* (2002)
- [26] Albert BALCELLS, *Ramon d'Alòs-Moner i de Dou. Semblança biogràfica* (2003)
- [27] Jaume CABRÉ, *L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà* (2003)
- [28] Pere LLUÍS FONT, *Eusebi Colomer i Pous. Semblança biogràfica* (2003)
- [29] Ricard GUERRERO, *Josep Alsina i Bofill, amor a la professió, amor a la llengua, amor al país. Semblança biogràfica de Josep Alsina i Bofill* (2003)
- [30] M. Teresa FERRER, *Joaquim Miret i Sans. Semblança biogràfica* (2003)
- [31] Josep M. MAS I SOLENCH, *Ferran Valls i Taberner. Semblança biogràfica* (2004)
- [32] Oriol CASASSAS, *Josep Trueta i Raspall, el símbol. Semblança biogràfica de Josep Trueta i Raspall* (2004)
- [33] Salvador REGUANT, *Josep Ramon Bataller i Calatayud. Semblança biogràfica* (2004)
- [34] *Marià Villangómez. Sessió en memòria* (2004)
- [35] Carles A. GASÒLIBA, *Ramon Trias Fargas. Semblança biogràfica* (2004)
- [36] *Homenatge a Joaquim Ruyra en el centenari de 'Marines i boscatges' (1903-2003)* (2005)

- [37] Manuel CASTELLET, *Josep Teixidor i Batlle. Semblança biogràfica* (2005)
- [38] Carles MIRALLES, «*Un xic exòtic i desorientat*». *Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida* (2005)
- [39] Ramon Margalef. *Sessió en memòria* (2005)
- [40] Eva SERRA, *Ferran de Sagarra i de Siscar. Semblança biogràfica* (2005)
- [41] Josep MASSOT, *Jordi Rubió i Balaguer. Semblança biogràfica* (2005)
- [42] Joan VILÀ-VALENTÍ, *Pau Vila i Dinarès. Semblança biogràfica* (2006)
- [43] Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch. Semblança biogràfica* (2006)
- [44] Albert BALCELLS, *Francesc Martorell i Trabal. Semblança biogràfica* (2006)
- [45] Jacint CORBELLA, *Antoni Esteve i Subirana. Semblança biogràfica* (2006)
- [46] Oriol CASASSAS, *Leandre Cervera i Astor. Semblança biogràfica* (2007)
- [47] Josep VALLVERDÚ, *Josep Carner i Puig-Oriol. Semblança biogràfica* (2008)
- 48 Albert BALCELLS, *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans* (2008)
- 49 *Oriol de Bolòs i Capdevila. Sessió en memòria* (2009)
- 50 Joaquim MOLAS, *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà. Semblança biogràfica* (2009)
- 51 Josep M. CAMARASA, *Josep M. Bofill i Pichot. Semblança biogràfica* (2009)
- 52 *Jordi Sarsanedas. Sessió en memòria* (2010)
- 53 *Rafael Caria. Sessió en memòria* (2010)
- 54 *Joan Bastardas. Sessió en memòria* (2011)
- 55 *Josep M. de Casacuberta i Roger. Sessió en memòria* (2012)
- 56 Josep MASSOT, *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica* (2012)
- 57 Albert BALCELLS, *Pere Coromines. Semblança biogràfica* (2013)
- 58 *Antoni Prevosti i Pelegrín. Sessió en memòria* (2013)
- 59 Eulàlia DURAN, *Joan Fuster. Semblança biogràfica* (2013)
- 60 Eva SERRA, *Josep de C. Serra i Ràfols. Semblança biogràfica* (2013)
- 61 *Oriol Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2014)
- 62 *Enric Lluch i Martín. Semblança biogràfica* (2014)
- 63 *Ramon Jardí i Borràs. Semblança biogràfica* (2015)
- 64 *Modest Prats i Domingo. Sessió en memòria* (2016)
- 65 *Antoni M. Badia i Margarit. Sessió en memòria* (2016)
- 66 *Francesc Vallverdú Canes. Sessió en memòria* (2016)
- 67 *Carles Miralles i Solà. Sessió en memòria* (2017)
- 68 *Jordi Carbonell i de Ballester. Sessió en memòria* (2019)
- 69 Dolors BRAMON, *Joan Vernet i Ginés. Semblança biogràfica* (2019)
- 70 *Pere Verdaguer. Sessió en memòria* (2019)
- 71 *Pere SANTANACH, Josep Maria Fontboté i Mussolas. Semblança biogràfica* (2019)
- 72 *August BOVER, Josep Roca-Pons. Semblança biogràfica* (2019)
- 73 *Josep GONZÁLEZ-AGÀPITO, Alexandre Galí i Coll. Semblança biogràfica* (2019)
- 74 *Miquel VILARDELL, Josep Egozcue i Cuixart. Semblança biogràfica* (2019)
- 75 *Joan Antoni SOLANS, Manuel Ribas i Piera. Semblança biogràfica* (2020)
- 76 *Jordi CASASSAS, Lluís Casassas i Simó. Semblança biogràfica* (2020)
- 77 *Jaume TERRADAS, Creu Casas i Sicart. Semblança biogràfica* (2020)
- 78 *Ramon Parés i Farràs. Sessió en memòria* (2020)
- 79 *Joan Triadú i Font. Sessió en memòria* (2020)
- 80 *Isidor MARÍ, Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica* (2020)

- 81 *Eva Serra i Puig. Sessió en memòria (2020)*
- 82 Àngel MESSEGUER, *Josep Castells i Guardiola. Semblança biogràfica (2020)*
- 83 Joaquim AGULLÓ, *Xavier Roselló i Molinari. Semblança biogràfica (2020)*
- 84 Joaquim RAFEL, *Lluís Faraudo de Saint-Germain. Semblança biogràfica (2020)*

